

Próbafeltárás a csúcshegyi római villa környezetében III.

(Budapest, III. ker., Harsánylejtő)

2007 nyarán befejeződött a Budapest, III. Csúcshegy-Harsánylejtő déli felén egy évvel korábban megkezdett (HAVAS-SZILAS–M.VIRÁG 2007) – a lakópark leendő út- és közműhálózatához igazodó – szondázó ásatássorozat, mely során újabb 15803 m²-en 587 régészeti jelenség feltárását végeztük el. A három hónapos munka kiterjedt a tavaly megkezdett 5-ös és 6-os árkok teljes területén kívül a 4. árok gázvezetékétől délre eső részére, az 1. árokból déli irányban leágazó 8. és 9. árkok teljes területére, továbbá az 1. árok északnyugati, illegális magáncélú területkiszájtítás miatt 2006-ban még nem kutatható szakaszára. Utóbbi területen a régészeti aktivitás radikális csökkenése miatt csak indokolt nagyszágú munkaterület megnyitását végeztük el. (1. kép)

Neolitikum, rézkor

A megelőző évben tapasztaltaknak megfelelően, a terület legkorábbi települési maradványai a késő neolitikus dunántúli Lengyel-kultúrához, az idei kutatás eredményei alapján annak is korai klasszikus szakaszához köthetők. Ezt az időszakot elszórtan elhelyezkedő kisebb, ritkábban nagyobb, alakatlan, egyenetlen aljú gödrök képviselték az 5. árok idén megnyitott keleti szakaszán, valamint a 6. számú árokban. Az egy kivételével vi-

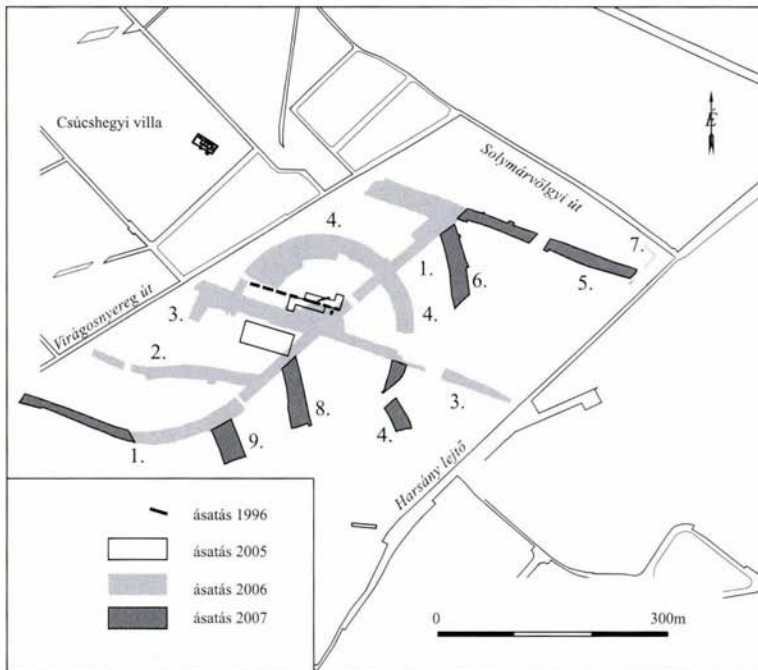
Test excavations in the region of the Roman villa on Csúcshegy III

(Budapest III, Harsánylejtő)

In the summer of 2007, the test excavation series connected to the future road and public utilities system of the residential district in the southern part of Budapest III, Csúcshegy-Harsánylejtő that had been started the previous year were completed. Five hundred and eighty-seven archaeological features were recovered over a surface of 15,803 m². The three months' work extended over the entire territory of trenches 5 and 6 that were opened last year, the stretch of trench 4 south of the gas pipe, the entire territories of trenches 8 and 9 that forked-off from trench 1 in a southerly direction and on the north-west stretch of trench 1, which could not be investigated in 2006 because of illegal dispossession for private purposes. In the latter area, the investigated territory was limited to a reasonable size because of the radical decrease of archaeological activity. (Fig. 1)

Neolithic, Copper Age

Just as last year, the earliest settlement remains can be linked to the Late Neolithic, Transdanubian Lengyel culture, or more exactly, to its early classical phase based on results from investigations this year. This phase was represented by scattered amorphous pits of varioussizes and uneven bottoms in the eastern stretch of

1. kép: Az 1996-2007. között végzett próbafeltárások elhelyezkedése
 Fig. 1: Location of the test excavations conducted between 1996 and 2007

szonylag kevés kerámialeletet tartalmazó gödrökből még állatesontok és néhány esetben, jelentősebb mennyiségben kagylóhéjak kerültek elő. A viszonylag kevés lelettel dokumentálható település kerámia-töredékei között az ujjbenyomásos peremű fazék, a profilált tál, a tálcaedény, és a rövid ujjbenyomásos lécdísz előfordulása említhető. Az egyik gödörben előkerült, a Sopot-kultúrában meghatározóan jellegzetes tömör talpú profilált serleg a lelőhely korai keltezésének fontos bizonyítéka. A plasztikus díszek mellett a kerámián több esetben, nyomokban vörös pasztózus festés maradványa figyelhető meg. A karcolt díszítés hiányzik a Lengyel típusú edényekről, az csak a Tisza-kultúra mintakincsével díszített, ritkán megjelenő kerámián fordul elő. Ez utóbbi kultúra szórványosan megjelenő jellegzetességei a Lengyel- és Tisza-kultúra erőteljes kölcsönhatását mutató aszódi település-

trench 5 opened this year and in trench 6. Apart from a single pit, the pits contained a few ceramic shards, animal bones and sometimes a large number of bivalve shells. Pots with rims decorated with finger impressions, profiled bowls, dishes, and short lattice ornaments with finger impressions can be mentioned among the relatively few ceramic shards from the settlement. One of the pits contained a characteristic solid-based profiled beaker, a typical ceramic element of the Sopot culture. It provides important evidence of the early dating for the site. In addition to plastic ornaments, traces of red pastose painting could be observed on a number of the ceramics. Incised ornaments are missing from the Lengyel type vessels. They can only be observed on the rarely occurring ceramics decorated with the patterns typical of the Tisza culture. The sporadically appearing characteristics of this latter cul-

sel rokonítják lelőhelyünket. (KALICZ 1985) A Harsánylejtőn azonban, nyilvánvalóan a lelőhely nyugatabbi elhelyezkedéséből adódóan, a Lengyel-kultúra jellegzetességeinek valamivel erőteljesebb érvényesülése figyelhető meg és előzetesen különbségként értékelhető a jellemző karcolt díszítés hiánya. Vélhetően ehhez a korszakhoz köthető két, szántással erősen bolygatott temetkezés maradványa is. Az egyik temetkezéshez kapcsolódhatott a lelőhely korai keltezését ugyancsak alátámasztó jellegzetes „csillag” alakú átfúrt agyagtárgy, amelynek pontos megfelelőit a Lengyel-kultúra korai szakaszának más lelőhelyein, (KALICZ 1985) a Sopot-kultúrában, (MAKKAY et al. 1996) de főként a délebbre elterjedt Vinča-kultúrában találhatjuk meg.

ture connect this site to the contemporary settlement of Aszód where the strong interrelationship of the Lengyel and the Tisza cultures has been demonstrated (KALICZ 1985). At the Harsánylejtő site, however, Lengyel culture characteristics are more dominant, perhaps owing to the more western location of the site. Mainly, the absence of the characteristic incised ornament can be considered a divergence. The remains of two burials, both badly disturbed by plowing, also date to this period. A characteristic star-shaped pierced clay object, which supports the dating of the site, probably came from one of the burials. Its exact analogues can be found at other sites from the early phase of the Lengyel culture (KALICZ 1985), in the Sopot culture (MAKKAY et al. 1996) and

2. kép: Az 5. és 6. árok légi felvétele nyugati irányból
Fig. 2: Aerial photo of trenches 5 and 6 from the west

Az ideai kutatás során sikerült tisztázni a tavalyi évben már észlelt oszlopszerkezetes épületek teljes alaprajzát (SE 2240, 2820, 2830). Az 5. és 6. számú árkokban további négy épület részletét (SE 2450, 2460, 2470, 2840) és több, rendszert nem alkotó oszlophelyet is feltártunk. (2. kép) A 6. árokban egymás mellett feltárt két épület (SE 2450 és 2460) északi végét kora vaskori és Protoboleráz-időszakra keltezhető gödörkomplexum vágta, így azok hosszúsága nem állapítható meg. Az oszlopos szerkezetű, belül egy sorban elhelyezkedő alátámasztással rendelkező észak-északnyugat – dél-délkeleti tájolású épületek alaprajzát több esetben hosszabb-rövidebb alapárkok és oszlophelyek együttese rajzolta ki (SE 2240, 2820, 2830, 2460). Ez a megoldás az oldalfalak és a középső oszlopok esetében is megfigyelhető volt. Emellett előfordult, hogy az épület alaprajzát kizárólag oszlophelyek jelezték (SE 2450). (3. kép) Egy esetben az egyik oldalfal teljes hosszán alapárkok jelentkezett (SE 2460), de helyenként ebben is oszlophelyeket ismerhettünk fel. Az épületek mérete nagyjából egységes, szélességük átlagosan 5 m, hosszúságuk a mérhető esetekben 9-11 m között mozog. Bizonyos eltérések ellenére az épületek felismerhető szerkezeti egysége azok egykorúságára utal.

Jelenlegi ismereteink szerint a házalapok a lelőhelyen jelenlevő korai Lengyel-kultúrához tartozhatnak, jöllehet a Harsánylejtőn feltárt házak mind alaprajzi mind szerkezeti szempontból eltérnek a Lengyel körben, (pl.: DOMBAY 1960, PATAY 1985, PAVÚK 2003) és a Tisza-vidéken, elsősorban a tell telepeken általánosként megismert jellegzetes hosszú építményektől (pl. HORVÁTH 1987, RACZKY 1987, HEGEDŰS-MAKKAY 1987, KALICZ-RACZKY 1987). Ugyanakkor ebben az idő-

especially in the Vinča culture farther to the south.

This year, it was possible to clarify the complete ground plan of the post-structure houses observed last year (SE 2240, 2820, 2830). Parts of four more buildings (SE 2450, 2460, 2470, 2840) and several scattered postholes came to light in trenches 5 and 6. (Fig. 2) The northern ends of the two buildings unearthed side by side in trench 6 (SE 2450 and 2460) were intersected by a pit complex dating from the Proto-Boleráz period and the Early Iron Age, so their lengths could not be determined. The ground plans of the north-northwest – south-southeast oriented post-structure houses supported by a single row of posts were outlined in a few cases by a combination of foundation ditches of various lengths and postholes. (SE 2240, 2820, 2830, 2460) Such a solution could be observed in the walls and the central posts as well. It also happened that only postholes defined the ground plan of a house (SE 2450). (Fig. 3) In a single case, a foundation ditch ran along the entire length of one of the walls (SE 2460) and postholes could be identified in a few places in this ditch as well. The houses measurements are, more-or-less, uniform with widths on average of 5 m. their lengths ranged between 9 and 11 m where they could be measured. Despite certain divergences, the evident structural uniformity of the buildings suggests that they were contemporary with each other.

As far as is known, the house foundations date to the Early Lengyel culture, although the houses uncovered on Harsánylejtő differ from the characteristic long constructions commonly found on the occupation territory of the Lengyel Culture (e.g.: DOMBAY 1960, PATAY

3. kép: Oszlopos szerkezetű épület feltárás után (SE 2450). Jobbra az alapárkos épület részlete (SE 2460)
 Fig. 3: Uncovered post-structure house. (SE 2450)
 Detail of a building with a foundation ditch on the right (SE 2460)

szakban ezektől eltérő házszerkezetek is bizonyíthatóak (KALICZ 1985, RACZKY et al. 1997, KALICZ–KREITER–TOKAI 2007) és mindkét körben van példa a Harsánylejtőn szintén megjelenő alapárkos megoldásra is. (RACZKY 1987, PAVÚK 2003) Az általunk feltárt épületek, arányaikat tekintve, igen közel állnak a Polgár 6-os lelőhelyen feltárt horizontális telepen ismertté vált kisméretű házakhoz. (RACZKY et al. 1997) Lelelőhelyünk korai keltezését tekintve az arányok és szerkezet tekintetében hasonlatosság fedezhető fel a Sopot-kultúra épületeivel is, amelyek a Zala megyei Petriventén a korai Lengyel időszakra keltezhetőek, (KALICZ–KREITER–TOKAI 2007) bizonyítva a rövidebb és eltérő szerkezetű épületek létezését ebben a körben is.

A késő neolitikum időszakának kutatására első ízben a Harsánylejtőn nyílt lehetőség a főváros területén. A település teljes feldolgozásával további jelentős adatokat nyerhetünk a Dunántúl és a Tisza-vidék kapcsolatainak megismeréséhez.

1985, PAVÚK 2003) and in the Tisza region, especially at the tell settlements (e.g. HORVÁTH 1987, RACZKY 1987, HEGEDŰS–MAKKAY 1987, KALICZ–RACZKY 1987) both in terms of their ground plans and structures. Yet houses of different structures have also been demonstrated for this period (KALICZ 1985, RACZKY et al. 1997, KALICZ–KREITER–TOKAI 2007) and the solution with foundation ditches similar to the ones on Harsánylejtő have been described from sites in both regions (RACZKY 1987, PAVÚK 2003). Regarding their proportions, the buildings uncovered here are close to the small houses unearthed at the horizontal settlement of Polgár 6. (RACZKY et al. 1997) Regarding the early dating of our site, similarities can be observed in their proportions and their structure with buildings of the Sopot culture as well. The Sopot culture can be dated to the Early Lengyel Period at Petrivente in Zala county (KALICZ–KREITER–TOKAI 2007) showing that shorter houses with different

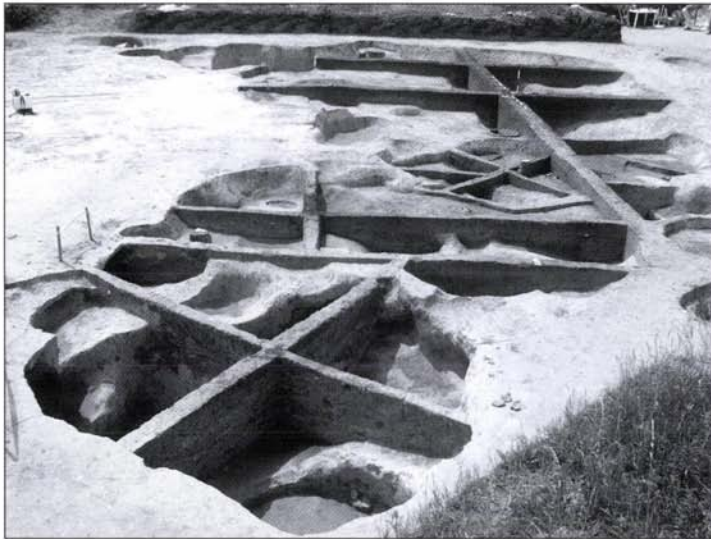

Korábban a Budapeستtől keletre fekvő területeken, az Aszód-Papi földeken feltárt lelőhely kapcsán, Kalicz Nándor ismerte fel a Lengyel- és a Tisza-kultúra kapcsolatát. (KALICZ 1969, KALICZ 1985) Különösen előtérbe kerültek ezek a kapcsolatok a Polgár-csöszhalmi tell és horizontális telep feltárása során, ahol további, kölcsönös összefüggést bizonyító leletek és jelenségek kerültek elő. (RACZKY 2000, RACZKY et al. 2002) A sokrétű kapcsolatrendszer kiépülésének útvonala a kedvező átkelési lehetőségeknek köszönhetően a főváros területén vezetett az észak-alföldi területek irányába, amelynek első kézzelfogható bizonyítékát a Harsánylejtőn előkerült településrészlet képviseli.

A 2007. évi feltárás során, a lelőhelyen már korábban megtalált középső rézkor végi Protoboleráz-horizont (KALICZ 1991, 2001, HORÁTH L. A. 2001.) időszakára keltezhető település (T. LÁNG–M. VIRÁG–HAWAS 2005; HAWAS–SZILAS–M. VIRÁG 2007.) további objektumai is előkerültek, elsősorban a 6. árok területén. A

structures may be found in this period as well.

The Late Neolithic site at Harsánylejtő is the first site from this period in the capital. The complete analysis of the settlement should yield significant data on contacts between Transdanubia and the Tisza region. Nándor Kalicz earlier recognized the connection between the Lengyel and the Tisza cultures in relation to the site unearthed at Aszód-Papi földek east of Budapest. (KALICZ 1969, KALICZ 1985) These contacts were especially highlighted during the excavation of the tell and the horizontal settlement at Polgár-Csöszhalom, where more finds and phenomena were found that reflected these interrelationships (RACZKY 2000, RACZKY et al. 2002). Owing to favourable conditions for crossing the region, the path of the development of the many-sided contact system led across the territory of the capital towards the northern part of the Great Hungarian Plain or Alföld. The first clear proof is represented

4. kép:
Objektumkomplexum feltárás közben. A háttérben Protoboleráz, az előtérben kora vaskori gödrök, középen kelta ház.
Fig. 4: Feature complex during excavation. Proto-Boleráz house at the back, Early Iron Age pit in the front, Celtic house in the middle

5. kép: Kiegyezett falú gödör gyermekesontvázal
 Fig. 5: Pit with burned walls containing the skeleton of an infant

település gödrei – a korábbi megfigyelésekhez hasonlóan – elszórtan, egymástól nagyobb távolságokra helyezkedtek el a feltárt területen. Több kisebb, részben vaskori objektumokkal elvágott gödör mellett, erre az időszakra keltezhető egy ugyancsak későbbi beásásokkal több helyen is bolygatott, felső szintjében természetes módon feltöltődött, nagyterjedésű, több belső lemélyedéssel tagolt gödörkomplexum is. (4. kép) A zömmel kevés leletet tartalmazó objektumokon kívül egy égéstermékű betöltésű gödör szolgáltatott jellegzetes leletanyagot (pl. szubkután fül), de több objektumban találtunk tűzdelt barázdás és kimetszett, mészbetéttel kitöltött díszítéssel ellátott kerámiatöredéket is. A leletek között előfordulnak tölcseresen kihajló nyakú tálak, alacsony füles csészék, az alagútfülek és a kónikus orsógombok töredékei is. A Protoboleráz-időszak települése szerkezetét és leletanyagát tekintve közeli párhuzama a Rákoscaba-Majorhegy nevű lelőhelyen feltárt településnek. (M. VIRÁG–TÓTH 2006)

by this partial settlement discovered at Harsánylejtő.

During excavations in 2007, more features of the Proto-Boleráz settlement horizon (KALICZ 1991, 2001, HORÁTH L. A. 2001) from the end of the Middle Copper Age, already identified at this site (T. LÁNG–M. VIRÁG–HAVAS 2005; HAVAS–SZILAS–M. VIRÁG 2007), were found, particularly in trench 6. Pits from the settlement, as formerly observed, were found scattered at large distances from each other. Aside from a few pits partially cut by Iron Age features, a large pit complex dates to this period. It was disturbed by a number of later pits and segmented by several interior depressions. Its center was naturally filled (Fig. 4). Beside the features that generally contained few finds, a pit filled with the by-products of combustion yielded a characteristic find material (e.g. a horizontally pierced handle). Several features contained shards with stab-and-drag, excised and encrusted ornaments. Bowls with the necks everted into a funnel

Az egyik épület (SE 2460) alapárkának északi végződésénél, valószínűleg azt át-
vágva egy kerek, lefelé enyhén szélesedő,
csaknem hengeres falú gödröt tártunk fel.
A gödör alja és oldalfala átlagosan 7 cm
vastagságban vörösre égett, aljában egy kis-
gyermek zsugorított testhelyzetű csontvá-
za feküdt. A csontváz előtt dupla pontsor-
ral díszített, töredékes, eredetileg egy füllel
ellátott bögrét találtunk, amely alapján a
véltetően kultikus rendeltetésű gödröt, a
késő rézkori Baden-kultúra időszakára kel-
tezhetjük. Ezen időszakból más objektum
nem került elő a Harsánylejtő eddigi kuta-
tása során, így meglepő az objektum ma-
gányos előfordulása. A gödör párhuzamát
jelenleg nem ismerjük a Baden-kultúra
körében. Hasonló hengeres, ill. méhkas
alakú kiégett falú gödrök más funkcióval,
eltérő módon települési leletekkel és ki-
égetetlen aljjal, a Protoboleráz-időszakból
váltak ismertté a Zala megyei Petriventén
(Kalicz Nándor szíves szóbeli közlése) és
Eszteregnyén. (STRAUB 2006)

Vaskor

A 6-os árok északi felén, valamint az
5. árok közepétől keleti irányban mint-
egy 120 m hosszan volt követhető a tavaly
már erre a zónára lokalizált kora-középső
vaskori, Hallstatt-kultúrához köthető tele-
pülésrészlet, amelynek 2007-ben mintegy
30 régészeti objektuma került feltárássra. E
területen a település 6, egymástól 20-30
m-re elhelyezkedő, 2-3 földbe mélyített
téglalap alakú objektumból és néhány
kerek tároló- és hulladék-gödörből álló
egységre bomlik. Hasonló településszer-
kezeti jellegzetességeket tapasztaltunk
a 2006-os kutatás során a 4-es árokban
feltárt vaskori objektumok esetében is. A
megfigyelt jelenségek minden jel szerint
egy laza, „sejtes” felépítésű kora vaskori

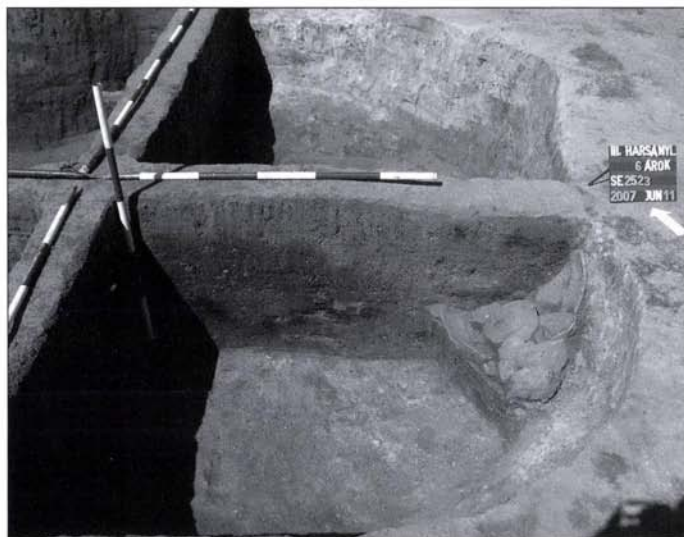
shape, low-handled cups, horizontal han-
dles and fragments of spindle whorls were
also found among the finds. As regards its
structure and finds, this Proto-Boleráz pe-
riod settlement is closely analogous to the
settlement unearthed at the site of Ráko-
scsaba-Majorhegy (M. VIRÁG-TÓTH
2006).

A round pit, slightly widening down-
wards and with nearly cylindrical walls
was found at the northern end of the
foundation ditch for one of the buildings
(SE 2460) and probably intersected it.
The bottom and the walls of the pit were
burnt red to a thickness of 7 cm on average
and the flexed skeleton of a small infant
lay on its bottom. A fragmentary, origi-
nally one-handled cup decorated with a
double dot row, was found in front of the
skeleton. Based on this cup, this probably
ritual pit can be dated to the late Copper
Age Baden culture. No other feature was
found from this period during the investi-
gation at Harsánylejtő and so the isolated
occurrence of the feature is astonish-
ing. No analogous feature is known from
the Baden culture. Similar cylindrical or
beehive-shaped pits with burnt walls but
not with burned bottoms and of differ-
ent functions containing settlement finds
are known from the Proto-Boleráz period
from Petrivente (Nándor Kalicz's kind
oral communication) and Eszteregnye
(STRAUB 2006) in Zala county.

Iron Age

The Early-Middle Iron Age settlement
part from the Hallstatt culture, located
in this zone last year, could be followed
for about 120 m in an easterly direction
from the middle of trench 5 and in the
northern part of trench 6. In 2007, about
30 archaeological features from this settle-

6. kép: Vaskori tárolóedény roncsa egy földbe mélyített épület vörös égésnyomokat mutató rétegében

Fig. 6: Ruins of an Iron Age storage jar in the layer showing red traces of burning of a semi-subterranean house

horizontális településhez tartoznak, mely délnyugat–északkeleti irányban több száz méter hosszan, kissé ovális, halmazszerű foltban húzódik. Déli irányban az 1. és 3. árok találkozási zónájában, észak–északnyugat felé az 1. és 5. árkok kereszteződésénél végződhet, keleti széle valószínűleg az 1-es ároktól keletre eső domboldalra lokalizálható. Északkeleti és délnyugati irányban kiterjedése minden bizonnyal túlnyúlik a jelenlegi telekhatárokon.

A téglalap alakú objektumok belsejében nem mutatkoztak tető alátámasztására alkalmas, vagy felmenő falhoz tartozó cölöplyukak, csupán egy esetben találtuk meg a két rövidebbik oldal közepén elhelyezkedő oszlopok helyét. (7. kép) Betöltésüket minden esetben egy alsó, használat során keletkezett kevert rétegből, felette egy égett pusztulási vagy tüzelési, majd legfelül egy humuszos jellegű szintből álló rétegsor alkotta. Rendszerint a vörös égett kormos, hamus rétegből származik a leletanyag túlnyomó többsége, amelyek között három esetben, egy-egy, eredeti helyzetében megőrződött nagy-

ment were unearthed. This settlement is composed of 6 units located 20-30 m from one another. These features consist of 2-3 oblong semi-subterranean houses and a few roundstorage and refuse pits. Similar settlement structure characteristics had been observed in 2006 with the Iron Age features unearthed in trench 4. The observed phenomena seem to belong to an Early Iron Age horizontal settlement that had a cellular arrangement extending hundreds of meters in a southwest-northeast direction in slightly oval clusters. It ends in the area where trenches 1 and 3 meet in the south, and at the crossing point of trenches 1 and 5 in the north-northwest. The eastern edge is probably located on the hillside east of trench 1. In the northeast and the southwest, it most probably extends beyond the actual borders of the lot.

No postholes suitable for supporting a roof or ones belonging to the vertical walls were found inside the oblong features. Places for posts were found in only two cases in the middle of the shorter sides.

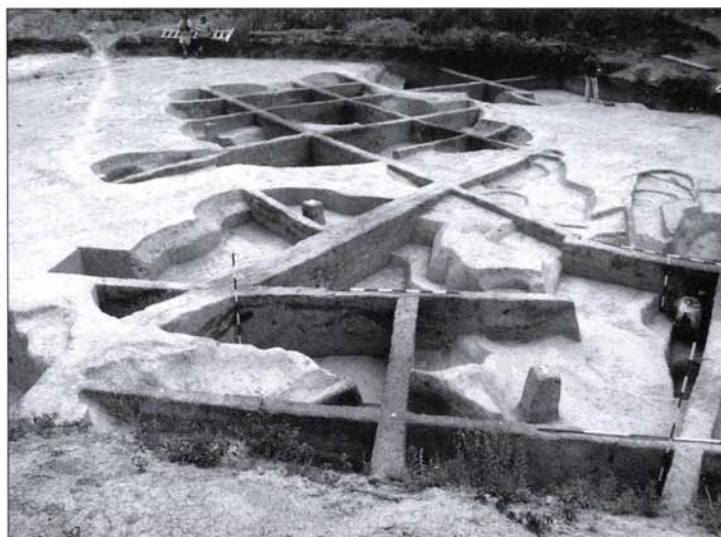
méretű tárolóedény roncsát is megtaláltuk (6. kép). Ez utóbbi jelenségcsoport vélhetően a telep felhagyásával, esetleg valamiféle szakrális jellegű eseménysorral hozható összefüggésbe. A település élete a leletanyag tanúsága szerint felöleli a teljes Hallstatt C-D időszakot, és feltételezéseink szerint nem csupán a települési egységek között, hanem azokon belül is lehetséges időbeli eltérés. Ennek pontos adatolása azonban csak a leletanyag tüzetes vizsgálata után történhet meg. A telepanyagban megmutatózó kettősség, azaz a Hallstatt- és szkíta jellegű kerámiatöredékek együttes előfordulása több, a Duna jobb parti régiójából ismert középső vaskori leletegyüttesben megfigyelhető. (KEMENCZEI 1977)

Az 5. árok délkeleti, Harsánylejtő utcához közeli részén egy, a szántott rétegből induló, nagyméretű lekerekített sarkú téglalap alakú kelta objektum került napvilágra. A betöltéséből előkerült 4 bronzfibula a Kr. e. 2-1. századra datálja az objektumot.

(Fig. 7) Their fill consisted of a lower mixed layer from the time of their use, a burnt destruction or burning layer and a humic layer at the top. The majority of the finds came from the red burnt, sooty, ashy layer. The ruins of three large storage jars were found in their original places. (Fig. 6) This latter group of phenomena can probably be linked with the abandonment of the settlement or else a series of ritual events. Based on the find material, life at the settlement was continuous throughout the entire Hallstatt C-D period. There may be chronological differences between and also within the settlement units but the exact dating will be possible only after the thorough analysis of the find material. The double feature appearing in the settlement material, that is, the joint occurrence of ceramic fragments with Hallstatt and Scythian features, can be observed at several Middle Iron Age find units from the right side region of the Danube. (KEMENCZEI 1977)

7. kép: Vaskori földbe mélyített épület a tetőszerkezetet tartó ágfák oszlophelyeivel
Fig. 7: Iron Age semi-subterranean house with the holes for the posts that supported the roof

8. kép: A római kori agyaggyerő gödörkomplexumok a település szélét jelzik
 Fig 8: Roman Period clay borrowing pit complexes mark the edge of the settlement

Egyéb korszakok

A 6. árok déli felén jelentős kiterjedésű, de igen kis mennyiségű leletanyagot tartalmazó római kori agyaggyerő gödörkomplexumot találtunk, mely a 2. századi település perifériális jelenségsorozatjaként értelmezhető. (8. kép)

Az 5. árok déli sávjában feltárt földbe mélyített épület és egy kemencéket magában foglaló gödörkomplexum a kisszámú leletanyag alapján az avar időszakra datálható. A 2006-os feltárás során dokumentált néhány hasonló korú objektum alapján az 1. ároktól keletre, a 3-as ároktól délre eső domboldalon egy laza szerkezetű avar település körvonalai rajzolódnak ki.

A 4. ároknak a patak és a 3-as árok között ívelődő szakasza szórványos középkori területhasználatot mutatott. A 2005-2006-ban megismert Árpád-kori falu déli, hegy felőli kiterjedésére hasznos adatokat nyertünk a dombhát gerincevonalához közelebb futó 8. és 9. árok területén.

Az 1. árok hegyoldal felőli, Virágosnyereg utca menti szakasza régészeti szempontból kevésbé érintettnek bizonyult. Csupán egy észak-

A large Celtic feature was uncovered in the south-eastern part of trench 5 closer to Harsánylejtő Street. The oblong feature with rounded corners began in the plow zone. The 4 bronze brooches recovered from its fill date the feature from the 2nd-1st centuries BC.

Other periods

A large Roman period clay pit complex was found in the southern part of trench 6. It contained few finds and can be interpreted as a group of peripheral phenomena from the AD 2nd century settlement. (Fig. 8)

A semi-subterranean house and a pit complex with ovens found in the southern zone of trench 5 can be dated to the Avar period based on the few finds. The few features from the same period documented in 2006 indicate the presence of an Avar settlement with a loose structure standing on the hillside east of trench 1 and south of trench 3.

Scattered medieval land use could be demonstrated in trench 4 between the

kelet–délnyugati kőfal érdemel említést, mely valószínűleg egy, rá merőleges irányú természetes mélyedés délkeleti lezárását volt hivatott ellátni. Az árok betöltéséből valószínűleg másodlagos eredetű római és középkori leletanyag származott. A fal korát kivitele alapján újkorinak tarthatjuk.

A 2007-es ütemmel lezárult a Csúcshegy-Harsánylejtőn építendő lakóparkhoz kapcsolódó feltárásorozat második fázisa. Az 1996-ban (ZSIDI 1997) és 2005-ben (HAVAS-KÁRPÁTI-SZILAS 2006) a terület régészeti fedettségét vizsgáló előzetes kutatások, valamint a 2006-2007-ben (HAVAS-SZILAS-M. VIRÁG 2007) már közvetlenül a lakópark kivitelezéséhez kapcsolódó, szondázó próbafeltárás eredményeképp, jelenleg csaknem 5 és fél hektáryi (54903 m²) területről 2994 régészeti objektum vált ismertté. A következő évek kutatási feladata az építési telkek egyenként történő vizsgálata lesz, melynek ütemét azok értékesítése fogja megszabni.

Szilás Gábor – M. Virág Zsuzsanna

streamlet and trench 3. In the south towards the hill, useful data could be collected on the extent of the Árpadian Period village identified in 2005-2006 in trenches 8 and 9 close to the ridge of the hill.

The area of trench 1 on the side of the hill running along Virágosnyereg Street proved to be less intensively occupied from an archaeological point of view. Only a northeast-southwest running stone wall deserves mention. This wall probably functioned as the south-eastern end of a natural depression running perpendicular to it. The fill of the trench contained Roman and medieval finds, all probably in secondary positions. Based on its execution, the wall was modern.

During the 2007 excavation season, the second phase of the excavations linked with the residential district to be built on Csúcshegy-Harsánylejtő has ended. As the result of the preliminary investigations of the archaeological work on the territory in 1996 (ZSIDI 1997) and 2005 (HAVAS-KÁRPÁTI-SZILAS 2006) and the test excavations in 2006-2007 (HAVAS-SZILAS-M. VIRÁG 2007), already directly linked with the construction of the residential district, 2,994 archaeological features have been found in a territory of nearly 5 and a half hectares (54,903 m²). The task for the coming years will be the individual investigation of the lots. Its schedule will be determined by the selling of the lots.

Gábor Szilás – Zsuzsanna M. Virág

Irodalom/References:

DOMBAY 1960 – Dombay, J.: Die Siedlung und das Gräberfeld in Zengővárkony. ArchHung 37 (1960)

HAVAS-KÁRPÁTI-SZILAS 2006 – Havas Z. – Kárpáti Z. – Szilas G.: Próbafejtés a csúcshegyi római villa környezében (Test excavation in the area of the Roman villa on Csúcshegy). Aqfűz 12 (2006) 106–115.

HAVAS-SZILAS-M. VIRÁG 2007 – Havas Z. – Szilas G. – M. Virág Zs.: Próbafejtés a csúcshegyi római villa közelében II. (Test excavation in the region of the Roman villa on Csúcshegy II). Aqfűz 13 (2007) 154–179.

HEGEDŰS-MAKKAY 1987 – Hegedűs, K – Makkay, J.: Vésztő-Mágor. In: Tálas, L. (Ed.), The Late Neolithic of the Tisza Region. Budapest–Szolnok 1987, 85–105.

HORVÁTH 1987 – Horváth, E.: Hódmezővásárhely–Gorzsa. In: Tálas, L. (Ed.), The Late Neolithic of the Tisza Region. Budapest–Szolnok 1987, 31–47.

HORVÁTH, L. A. 2001 – Horváth, L. A.: Die relativchronologische Position des Protoboleráz-Horizontes aufgrund seiner südlichen Komponenten. In: Roman, P. – Diamandi, S. (Hrsg.), III – Boleráz. Ein vorgeschichtliches Phaenomen zwischen dem Oberrhein und der Unteren Donau. Bucuresti 2001, 459–515.

KALICZ 1969 – Kalicz, N.: Einige Probleme der Lengyel-Kultur in Ungarn. ŠtZ 27(1969) 177–205.

KALICZ 1985 – Kalicz N.: Kőkori falu Aszódon (Neolithisches Dorf in Aszód). Múzeumi Füzetek 32. Aszód, 1985.

KALICZ 1991 – Kalicz, N.: Beiträge zur Kenntniss der Kupferzeit im ungarischen Transdanubien. In: Lichardus, J. (Hrsg.), Die Kupferzeit als historische Epoche.

Saarbrücker Beiträge zur Altertumskunde 55. Bonn, 1991, 347–387.

KALICZ 2001 – Kalicz, N.: Die Protoboleráz-Phase an der Grenze von zwei Epochen. In: Roman, P. – Diamandi, S. (Hrsg.) Cernavoda III – Boleráz. Ein vorgeschichtliches Phaenomen zwischen dem Oberrhein und der Unteren Donau. Bucuresti 2001, 385–435.

KALICZ-KREITER-TOKAI 2007 – Kalicz, N. – Kreiter, E. – Tokai, M. Z.: Die Rolle der Sopot-Kultur in der Entstehung der Lengyel-Kultur auf Grund der neuen Ausgrabungen in Südwestungarn. In: J. K. Kozłowski – P. Raczky (Ed.), The Lengyel, Polgár and related cultures in the Middle/Late Neolithic in Central Europe. Kraków 2007, 29–47.

KALICZ-RACZKY 1987 – Kalicz, N. – Raczky, P.: Berettyóújfalu-Herpály. In: Tálas, L. (Ed.), The Late Neolithic of the Tisza Region. Budapest–Szolnok 1987, 105–127.

KEMENCZEI 1977 – Kemenczei, T.: Hallstattzeitliche Funde aus der Donauknigend. FolArch 28 (1977) 67–90.

T. LÁNG-M. VIRÁG-HAVAS 2005 – T. Láng O. – M. Virág Zs. – Havas Z.: Budapest, III. Solymárkölygyi út 8–12. In: Kisfaludi J. (szerk.), Régészeti kutatások Magyarországon 2004. Budapest 2005, 192.

MAKKAY et al. 1996 – Makkay, J. – Starnini, E. – Tulok, M.: Excavations at Bicske–Galagonyás (Part III) – The Notenkopf and Sopot-Bicske Phaes. Trieste 1996.

PATAY 1985 – Patay, P.: Über die Bauten des Neolithikums und der Kupferzeit im Karpatenbeckens. In: Studi di paleontologia in onore di Salvatore M. Puglisi. Róma 1985, 547–553.

PAVÚK 2003 – Pavúk, J.: Hausgrundrisse der Lengyel-Kultur in der Slowakei. In: J.

- Eckert – U. Eisenhauer – A. Zimmermann (Hrsg.), *Archäologische Perspektiven. Analysen und Interpretationen im Wandel. Festschrift für Jens Lüning zum 65. Geburtstag.* Rahden/Westf. 2003, 455–469.
- RACZKY 1987 – Raczky, P.: Öcsöd – Kováshalom. In: Tálas, L. (Ed.), *The Late Neolithic of the Tisza Region.* Budapest – Szolnok 1987, 61–85.
- RACZKY 2000 – Raczky, P.: Cultural Context of the Late Neolithic Site at Polgár – Csőszhalom (Hungary). In: Hiller St. – Nikolov, V. (Hrsg.), *Karanovo III – Beiträge zum Neolithikum in Südosteuropa.* Wien 2000, 405–414.
- RACZKY et al. 1997 – Raczky, P. – Anders A. – Nagy E. – Kurucz K. – Hajdú Zs. – W. Meier-Arendt: *Polgár–Csőszhalom-dűlő.* In: *Utak a múltba (Path into the Past).* Budapest, 1997, 34–43.
- RACZKY et al. 2002 – Raczky, P. – Meier-Arendt, W. – Anders A., et al.: *Polgár–Csőszhalom (1989–2000): Summary of the Hungarian–German Excavations on a Neolithic Settlement in Eastern Hungary.* In: Asla, R., Blum St. et al. (Hrsg.), *Mauerschau. Festschrift für Manfred Korfmann Band 2.* Remshalden-Grumbach 2002, 833–860.
- STRAUB 2006 – Straub P.: *Eszteregnye-Bozók földje: Eine Siedlung aus dem Ende der Mittleren Kupferzeit.* Zalai Múzeum 15 (2006) 79–92.
- M. VIRÁG – TÓTH 2006 – M. Virág Zs. – Tóth A.: *Régészeti kutatások az M0 körgyűrű keleti szektorának nyomvonalán fekvő BP 05 lelőhelyen (Archaeological investigations on the BP 05 find location along the path of the eastern sector of the M0 ring highway).* *Aqfűz* 12 (2006) 196–206.
- ZSIDI 1997 – Zsidi P.: *Az aquincumi municipium területén végzett kutatások (Bp. III. ker., Csúcshegy-Harsánylejtő) (Research in the territory of the Aquincum municipium).* *Aqfűz* 3 (1997) 58–65.